

DOPRINOS VOJISLAVA MINIĆA KNJIŽEVNOJ MONTENEGRISTICI

Aleksandar Radoman

In this paper, the author reflects on the contribution of Vojislav Minić to Montenegrin literary studies.

In addition to numerous papers published in periodical publications, Vojislav Minić contributed to the study of Montenegrin literature with three books: “Od etike do poetike” (From Ethics to Poetics), “Pisci i koncepcije” (Writers and Conceptions) and “Poetika Gorskog vijenca” (Poetics of the Mountain Wreath). With the three books dedicated to Montenegrin literature and a large number of texts that remained scattered throughout the literary periodical publications, Vojislav Minić positioned himself as an author of a wide range of literary-scientific interests and specific approach to the interpretation of literary texts.

Pokretanjem antologijske biblioteke crnogorske književnosti „Luča“ početkom 60-ih godina XX vijeka, potom istupom nekoliko intelektualaca – u prvome redu Radoja Radojevića – na skupu „Crnogorska kultura i putevi njenoga razvoja“ 1968. godine, te izlaskom iz štampe knjige *Nadmoć ljudskosti* Milorada Stojovića iste godine, otvorena je nova etapa u proučavanju crnogorske književnosti. Uslijedili su prilozi, monografije i antologije koje su oblikovale novu svijest o

kontinuitetu, te vrijednostima crnogorske prekihiljadugodišnje književne tradicije. Prvi koji se nakon pojave Stojovićeve knjige oglasio novom knjigom posvećenom crnogorskoj književnosti bio je Vojislav Minić, znakovitim naslovom *Od etike do poetike*. U pismu poslatom 1. 9. 1968. godine ondašnjem glavnom i odgovornom uredniku Grafičkoga zavoda u Titogradu, Miloradu Stojoviću, Minić veli: „...želim da se pridružim svim srcem vašoj savremenoj obnovi klasičnih vrednosti crnogorske poezije i kulture.“¹ Nedugo zatim, cijelim nizom vrijednih priloga, a potom i književnonaučnim studijskim, hrestomatskim i monografskim naslovima, Minić se aktivno uključio u svojevrzni preporod crnogorske kulture i dao vrijedan doprinos sazrijevanju i kristalizaciji kritičke svijesti o crnogorskoj književnosti.

Vojislav Minić rođen je u Podbišću, kod Mojkovca 1936. godine. U ranome djetinjstvu naišavši na iz rata preostalu minu doživio je tešku nezgodu, ostavši slijep i bez desne ruke. Osnovnu školu završio je u Risnu, gimnaziju je započeo u Bijelome Polju, a okončao u Beranama. Filološki fakultet završio je u Beogradu 1963. godine, đe je i magistrirao na temi posvećenoj *Prokletoj avliji* Iva Andrića 1965. godine. Potom je diplomirao i na filozofskoj grupi Filozofskoga fakulteta 1968. godine, te na Višoj defektološkoj školi 1973. godine. Bio je generalni sekretar Saveznog odbora Saveza slijepih Jugoslavije od 1967. do 1970. godine, potom direktor Centralne biblioteke za slijepe od 1970. do 1972. godine, profesor književnosti u Zavodu za invalidna lica Podgorici od 1972. do 1976. godine, te urednik u NIO Pobjeda od 1976. do 1986. godine, kad je penzionisan. Pisao je pripovijetke, pjesme, kritike, studije i eseje. Sarađivao je s brojnim časopisima, kao što su *Stvaranje*, *Susreti*, *Savremenik*, *Književne novine*, *Odjek*, *Ovdje* i sl.

---

¹ Milorad Stojović, *Pisali su mi*, Izabrana djela, tom II, CID, Podgorica, 2012, str. 104.

Dobitnik je više priznanja za književni i naučni rad: Srebrna plaketa grada Beograda, Oktobarska nagrada grada Beograda (1965), Orden rada sa zlatnim vijencem (1978) i dr. Umro je u Beogradu 1993. godine, a sahranjen je u rodnome Podbišću.² Danas njegovo ime nosi nagrada za priču Saveza slepih Srbije.

Proučavanju crnogorske književnosti Vojislav Minić posvetio je, pored brojnih priloga u periodici, i tri autorske knjige, *Od etike do poetike*,³ *Pisci i koncepcije*⁴ i *Poetika Gorskog vijenca*.⁵

U knjizi *Od etike do poetike* našlo se devet oglada o savremenim crnogorskim piscima, rođenim 30-ih ili ranih 40-ih godina XX vijeka, čiji opus, izuzev djela rano stradaloga Blaža Šćepanovića, u tome trenutku još uvijek nije bio zaokružen. Pri tome nije riječ o parcijalnim kritičkim osvrtima na pojedine knjige, već o cjelovitim, sintetičkim ogledima o ukupnome djelu pojedinih autora. Time je Minić jasno istakao pretenzije književnoistorijskoga sagledavanja i vrednovanja odabranih autora, koliko god se takav postupak, budući da je riječ o autorima koji još nijesu bili prošli punu književnonaučnu verifikaciju, činio rizičnim. S distance od preko četiri i po decenije od pojave knjige, kad su svi analizirani autori već zaokružili svoj opus (a neki više i nijesu među živima), nema sumnje da se Minićeve ocjene pokazuju kao izvanredna najava vrijednosti i uloge pojedinih pisaca u crnogorskoj književnosti

---

² Biografski podaci su dati na osnovu: Nikola Racković, *Leksikon crnogorske kulture*, DOB, Podgorica, 2009, str. 467. Pojedine podatke dopunili smo na osnovu biografske bilješke u knjizi: Kosta Dimitrijević, *Životne ispovesti*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2001. str. 111–126.

³ Vojislav Minić, *Od etike do poetike*, Grafički zavod, Titograd, 1973.

⁴ Vojislav Minić, *Pisci i koncepcije. Eseji o crnogorskoj modernoj književnosti*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978.

⁵ Vojislav Minić, *Poetika Gorskog vijenca*, Univerzitetska riječ, Nikšić, 1988.

druge polovine XX stoljeća. Prvi dio knjige, nazvan kao i cijela knjiga, „Od etike do poetike“, sabira pet ogleda posvećenih pjesnicima, dok su se u drugome dijelu, pod naslovom „Prozni oblici i sadržaji“ našla četiri ogleda o proznim piscima. Izbor analiziranih pisaca samo se okvirno može odrediti generacijskim, budući da je u ovome slučaju prije riječ o kalendarskoj, nego stilskoj ili poetičkoj bliskosti zastupljenih autora. Minićev je izbor tako uslovljen s jedne strane očiglednim ličnim preferencijama koje su poslužile kao važan kriterij prilikom odabira, a s druge strane implicitnom potrebom da se prikaže poetički, žanrovski i stilski presek stvaralaštva crnogorskih autora koji su na književnu scenu stupili pedesetih i šezdesetih godina XX stoljeća.

Uvodni ogled u knjizi je naslovljen „Umjetnički postupak u lirici Sretena Perovića“ i u njemu Minić na osnovu prvih šest knjiga toga pjesnika traga za osobenostima njegova poetskog izraza, ukazujući na to da je je njegov „umjetnički postupak konsekventno lirski“.⁶ Minić se ne zadržava na pukoj deskripciji i uopštenim stavovima, već pristupa tumačenju konkretnih pjesama i stihova, imajući u vidu kako formalne osobine analiziranih tekstova, tako i njihove značenjske slojeve. Osim „lirskoga izraza u transformisanju života u poetsku stvarnost“, Minić prepoznaje i komentariše i druge markantne osobine Perovićeve poezije, poput njena duboko humanističkoga angažmana, u zaključku njegovu simbolističko-pesimističku poetiku navodeći kao pandan realističkoj poetici čiji je najeminentniji predstavnik u crnogorskoj književnosti Radovan Zogović. Već naslovom „Izraz, misao i značenje u lirici Branka Banjevića“, drugome po redu ogledu objavljenom u ovoj knjizi, Minić precizno određuje predmet svojih istraživanja. Ukazujući na meditativnost kao bitno određujuću karakteristiku Banjevićeve

---

⁶ Vojislav Minić, *Od etike do poetike*, Grafički zavod, Titograd, 1973, str. 27.

lirike, Minić nudi i svojevrsnu tipologiju njegova opusa koja obuhvata refleksivne, deskriptivne, elegične, patriotske i satirične pjesme. Prilježnom analizom identifikuje tematsko-motivske, jezičko-stilske i etičke dimenzije Banjevićeva lirskog izraza, primjećujući da je osnovni povod i inspiracija njegove lirike – čovjek. Kao što smo već pomenuli, jedini ogled posvećen piscu zaokružena literarnog opusa u ovoj knjizi jeste onaj o djelu Blaža Šćepanovića naslovljen „Motivska struktura ranog perioda lirike Blaža Šćepanovića“. Određujući njegovu sliku svijeta kao ekspresionističko-nadrealističku, Minić predstavlja pjesnika snažnoga lirskog senzibiliteta i istinske rodoljubive i humane refleksivnosti. Pjesnik čiji je život tragično skončan u trideset drugoj godini, u Miniću je dobio prvoga temeljnijeg tumača koji je uočio i analizirao sve bitne tematske i značenjske komponente njegove poetike. Taj je i obimom znatni ogled, poslužio kao osnova za predgovor koji će se naći u izdanju izabranih pjesama Blaža Šćepanovića što ih je pod naslovom *Ljubavlju izmjereno vrijeme* u antologijskoj ediciji „Luča“ za štampu priredio upravo Vojislav Minić.⁷ I ogled „Poetska refleksija u lirici Gojka Dapčevića“ objavljen u ovoj knjizi poslužio je kao osnova za predgovor u knjizi izabranih pjesama Gojka Dapčevića čiji je priređivač u istoj prestižnoj antologijskoj biblioteci bio Vojislav Minić.⁸ Porijeklo i karakter refleksivnosti u Dapčevićevoj poeziji Minić pronalazi u neposrednim i posrednim uzorima, od antičkih pjesnika do Njegoša. O osobenome odnosu između riječi i misli u toj lirici, Minić veli: „Misao predstavlja smisao njegove poezije. (...) Misao o smrti, o čovjeku, o ljubavi, o zavičaju, o pjesmi i ljepoti, o poeziji uopšte, misao o svijetu i životu, – to je njegova lirika u cjelini.“⁹

⁷ V. Blažo Šćepanović, *Ljubavlju izmjereno vrijeme*, Grafički zavod, Titograd, 1973.

⁸ V. Gojko Dapčević, *Čun u svemiru*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978.

⁹ Vojislav Minić, isto, str. 80.

Posljednji ogled objavljen u prvome dijelu knjige naslovljen je kao „Lirske imaginacije Ratka Vujoševića“. Za liriku najmlađega među odabranim pjesnicima, Minić već na početku ogleda primjećuje da je koncipirana kao imaginarno putovanje kroz prostor i vrijeme. Analizirajući gustu mrežu simbola i motiva u pojedinim ciklusima i pjesmama Ratka Vujoševića, Minić zaključuje: „Vujoševićeva lirika je, u krajnjoj liniji, izraz njegovog shvatanja da se čovjek uvijek nalazi na neizvjesnom putovanju kome je izvjestan samo kraj – grob.“¹⁰ Minićevo tumačenje savremene crnogorske lirike u metodološkome pogledu naslanja se na iskustva formalističko-strukturalističkih pristupa književnome tekstu, obogaćenih stilističkim uvidima, te tendencijom socioloških sagledavanja, u prvome redu, humanističkih valera pjesničkoga djela. No Minić ne pripada krugu tumača koji kad se opredijele da pišu o nekom autoru to rade isključivo s apologetskih pozicija, pa se u njegovim tekstovima pored afirmativnih sudova, nerijetko ukazuje i na slabosti, bilo da je riječ o jezičko-stilskim, smisaonim, bilo o formalnim nedostacima pojedinih pjesama.

Već je pomenuto da je drugi dio knjige posvećen stvaralaštvu crnogorskih proznih pisaca, a prvi tekst te cjeline naslovljen je „Između dva vremena i dva svijeta. Roman Borislava Pekića“. Predmet su Minićeva tumačenja u tome ogledu rani Pekićevi romani, *Vreme čuda* i *Hodočašće Arsenija Njegovana*. Kao i u ogledima o savremenim liričarima, Minić ovđe rekonstruiše temeljne poetičke, stilske, formalne i idejne pretpostavke Pekićeva stvaralaštva, predstavljajući dva po mnogo čemu različita prozna teksta, no uočavajući i njihove zajedničke karakteristike, u prvome redu na idejnome planu: „Pekić piše svojevrsnu literarnu parodiju na neke značajne istorijske situacije i momente, književno-poetsku povijest o sukobu dva svijeta i dva vremena na raskršću istorijskih epoha. Njegova

---

¹⁰ Isto, str. 117.

Vojislav Minić
(1936–1993)

izvrnuta logičko-vrijednosna slika starog svijeta data je kao istorijski paradoks vizije novog svijeta koji dolazi bučno sa svojim 'čudima', ne čekajući blagonaklonu dobrodošlicu, osvajajući mjesto za sebe beskompromisno i neumitno. Stari svijet ne odlazi, već propada izdišući u vremenskim dronjcima i krpama svoje duhovne i materijalne dotrajalosti.¹¹

U ogledu „Teme, ambijent i likovi u prozama Sretena Asanovića“ analizirane su temeljne poetičke osobine Asanovićeve kratkih priča, na ukupnome opusu toga autora. Asanovićeve kratke priče Minić vidi kao lapidarnu prozu kondenzovanoga izraza i sadržaja, čije su tri osnovne odlike – sužen obim događaja, sužen prostor dešavanja i mali broj likova, sveden uglavnom samo na jednoga glavnog junaka. Po Minićevu sudu, Asanovićeve priče nemaju razučenu fabulu, već

---

¹¹ Isto, str. 121–122.

je prije riječ o pričama atmosfere, odnosno stanja, čiji se tematsko-motivski krug može svesti na šest cjelina: rat, smrt, bolest, glad, stid i strah. Razvidno je, dakle, da je u centru njegova literarnog interesovanja drama ljudske egzistencije, a Minić uočava i ključne idejne vrijednosti te proze, koje definiše poetskim iskazivanjem etičko-humanog sadržaja. Asanovićevo književno sazrijevanje u ovome ogledu prati se od prve zbirke *Dugi trenuci* do izbora *Lijepa smrt*, a osnovna zapažanja autor sumira riječima: „U toj literaturnoj istoriji individualnih sudbina njegovih zavičajnih ljudi i crnogorskog čovjeka, izvedene su do kraja nekolike razvojne linije njegove proze. Njegov poetski svijet konstituisan je na nekim značajnim načelima moralne tradicije i istorijske sudbine crnogorskog naroda. Međutim, univerzalnost ove proze prevazilazi svaku regionalnu zatvorenost bilo u sadržajnom ili u misaonom smislu. U idejne okvire svoje poetske povijesti o životu i smrti, Asanović je stavio ljudsko moralno dostojanstvo sagledano u neljudskim okolnostima njegovog nasilnog razaranja i propadanja, čovjekovu duševnu istrajnost posmatranu pod uslovima njenog drastičnog sudbinskog satiranja, stoičku postojanost sa kojom njegovi junaci gledaju na smrt, dočekuju je i konačno odlaze pod njeno okrilje. Određujući sebe u odnosu na vlastitu smrt, njegovi junaci najčešće određuju i etički smisao cjelokupnog svog života.“¹²

Ogled „Ljudi osuđeni na istinu. Sadržajno-formalne relacije u prozi Branimira Šćepanovića“ posvećen je kratkim pričama Branimira Šćepanovića. Minić izdvaja ključne sadržajno-formalne osobine te proze, kao što su dramska tehnika sažimanja fabule, otuđeni likovi, suženje prostornih i vremenskih koordinata, dinamični dijalozi i razvijeni unutrašnji monolog, poetičnost izraza, prikazivanje pomjerenih ljudskih sudbina i dr. Posljednji ogled u knjizi „Kratka poetska priča

---

¹² Isto, str. 165–166.

Miladina Ćulafića“ posvećen je analizi zbirke kratkih priča Miladina Ćulafića *Upornost trave*. Uopštavajući zapažanja o Ćulafićevoj prozi, Minić izdvaja tri naglašene osobine njegova umjetničkog izraza, odnosno misaona načela njegova stava prema literaturi i životu: liričnost, humor i vitalističko poimanje životne filozofije književnih likova. Izraženim fokusom na etičke komponente književnoga teksta, koje izdvaja zapravo kao temeljne osobine grupe pisaca koji su u književnost zakoračili pedesetih i u šezdesetim godinama XX vijeka, Minićeva knjiga nastavlja onaj pravac u književnoj montenegristici koji je inaugurisao Milorad Stojović knjigom *Nadmoć ljudskosti*. U detaljnome prikazu Minićeve knjige, književni kritičar Miroslav Đurović uspjelo je rezimirao njene suštinske kvalitete: „Svoju izgrađenu kritičarsku aparaturu Minić stavlja u službu djela koje razmatra, ulazi u tanane sadržajne i estetske analize, povezuje razmatrane odjeljke nitima svojih razuđenih opservacija, svodeći predmetno djelo na njegovu suštinsku anatomiju.“¹³

Za razliku od knjige *Od etike do poetike* u kojoj su gotovo ravnomjerno zastupljeni pjesnici i prozni pisci, sljedeća Minićeva knjiga *Pisci i koncepcije* u znatno većoj mjeri analitički je usmjerena na poeziju. Naime, od dvanaest objavljenih ogleada, njih devet posvećeno je pjesnicima, dva proznim piscima i jedan književnome istoričaru. Minić pomjera svoje interesovanje i kad je riječ o izboru pisaca, pa u ovoj knjizi analizira autore koji su se pojavili između dva svjetska rata ili neposredno po okončanju Drugog svjetskog rata, s izuzetkom završnoga ogleada o književnokritičkome djelu Milorada Stojovića. Za razliku od ogleada iz prethodne knjige koji su imali izraženiju analitičku koncepciju, u ovoj knjizi Minić donosi kratke, sintetičke oglede o ukupnome djelu pojedinih pisaca.

---

¹³ Miroslav Đurović, „Istraživanje etike i poetike (Vojislav Minić: *Od etike do poetike*, „Grafčki zavod“, Titograd, 1973)“, *Svaranje*, br. 4, Titograd, 1974, str. 533.

Tom redukcijom Minićeve radovi nijesu izgubili na vrijednosti, već su postali usredsređeniji na najbitnije komponente poetike autora. Uvodni ogled te knjige pod naslovom „Pjesnik prirodnih i društvenih stanja i kretanja“ posvećen je pjesničkom djelu Janka Đonovića. Minić u kratkim crtama predstavlja Đonovićevo djelo ukazujući na to da je riječ o pjesniku koji je pripadao najborbenijem krilu pisaca tzv. socijalne literature, te nudeći pregled njegovih tematskih preokupacija, pri čemu razlikuje tri tematska kruga: socijalnu, deskriptivnu i ljubavnu liriku. U ogledu „Obrazac realistički opredijeljenog pjesništva“ Minić prati genezu poetskog stvaralaštva Radovana Zogovića od prve zbirke *Plameni golubovi* (1937) do zbirke *Lično sasvim lično* (1971). Ukazujući na Zogovićevu pjesničku dosljednost, Minić primjećuje: „Zogović je isto toliko približio poeziju životu koliko je život približio poeziji i mogućnostima njenoga izraza. (...) Taj visok stepen korespondentnosti poetske vizije i životne stvarnosti bio je i ostao njegova stvaralačka osobenost i osobitost koju on s pažnjom njeguje već više od četrdeset godina. Nikakve promjene poetskih doktrina nijesu ga omele da do kraja izgradi svoj realistički način pjevanja, svoj misaoni i leksički svijet autentičan i ličan.“¹⁴ Ogled „Lirski monolog kazan između lutanja i ćutanja“ donosi sintetički uvid u djelo Rista Ratkovića. Minić Ratkovićev opus promatra u cjelini, osvrćući se i na njegovo poetsko i na njegovo prozno i na njegovo dramsko djelo. Primjećuje da se na stilskome planu Ratković kolebao između nadrealizma, neoromantizma i realizma te da je u duhu svakoga od ta tri umjetnička postupka i metoda transponovanja stvarnosti stvorio bar jedno značajno djelo.

Pjesniku Mirku Banjeviću Minić je posvetio ogled „Pjesnik pobunjene svijesti i svjesnih pobuna“. Pojavu Banjevićeve knjige *Pobune uma* 1930. godine Minić smatra početkom

¹⁴ Vojislav Minić, *Pisci i koncepcije. Eseji o crnogorskoj modernoj književnosti*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978, str. 16.

moderne crnogorske književnosti. Posebna pažnja u ovome ogledu posvećena je upravo toj Banjevićevoj knjizi, kao i njegovim poemama, a u zaključku Minić rezimira: „Poetska misao Mirka Banjevića nema ujednačenu liniju svoga uspona. Ona se kreće od astralno čistih pojava oblika (*Pobune uma*), preko naglašene pokretačke, angažovane usmjerenosti poetske refleksije (*Šume*, *Ognjena jutro*, *Sutjeska*, *Zvezdani vod*), do suptilne meditacije o svijetu i životu (*Do iskapu* i *Roždanici*). Međutim, u svim fazama svog stvaralačkog razvoja ova lirika je bila i ostala ispjevavanje pobune i pobuna pjesme.“¹⁵

Lirici Aleksandra Ivanovića posvećen je ogled „Lirsko biće bola ili bol pjesnikovog bića“. Sagledavajući neveliki pjesnički opus cetinjskoga pjesnika melanholije, nastajao od 1927. do 1965. godine i ukoričen tek u dvije pjesničke knjige, Minić zaključuje da je Ivanović rodonačelnik intimističkoga pravca u modernoj crnogorskoj poeziji. Mjesto Ivanovićeve lirike u kontekstu crnogorske književnosti Minić ovako vrednuje: „Mek štimung Ivanovićeve lirike, odmjerena forma njegovih pjesama i njen, pretežno autobiografski karakter, doprinose visokom stepenu autentičnosti ove pjesničke pojave. Pjesnikov intimni svijet zrači ljepotom i tragikom bola, neposrednošću i iskrenošću emocija, humanošću i otvorenim slikama života. Pjesnikove zebnje i dileme, njegovo poistovjećivanje sa stvarima oko sebe čine ovu poeziju osobenom u cjelokupnoj crnogorskoj književnoj tradiciji.“¹⁶

U tekstu „Humani lirski zavjet“ Minić piše o poeziji Mihaila Vukovića. Kao bitne njene komponente on vidi jednostavnost lirske ekspresije ličnih emotivnih stanja i aktivnih društvenih zbivanja. Ukazuje na to da je Vukovićeva lirika svedena na svega nekoliko tematsko-motivskih ciklusa ne naročito bogatih raznovrsnim oblicima, ali bremenitih humanim sadržajima.

---

¹⁵ Isto, str. 33.

¹⁶ Isto, str. 38.

Kombinujući dominante svoje poezije – zavičajnu nostalgiju, subjektivni doživljaj stvarnosti, izraženo osećanje samoće i bola – s izraženim društvenim aktivizmom kroz bavljenje istorijskom i životnom sudbinom bezimernih ljudi i proletera, Vuković je po Minićevim riječima stvorio relativno bogat poetski opus, neujednačene vrijednosti.

„Lirsko viđenje stvarnosti, stvarnost lirskih viđenja“ ogled je usredotočen na poeziju Dušana Kostića. Možda manje detaljan nego u analizi pojedinih drugih pjesnika, Minić u ovome ogledu pokazuje izvanredno umijeće sinteze i uopštavanja, definišući Kostića kao pjesnika „mekog lirskog štimunga“ čije djelo čini most između međuratne i savremene epohe. Ogled „Lirski pristup vremenu i stvarnosti“ donosi pjesnički profil Radonje Vešovića, pjesnika koji je, za razliku od autora koji su mu prethodili u ovome Minićevu izboru i koji su se pojavili u međuratnom periodu, na književnu scenu zakoračio neposredno po okončanju Drugoga svjetskoga rata. Minić lucidno uočava bitnu spojnicu između Vešovićevega života i djela konstatujući da je u njegovome pristupu revoluciji bilo lirskega zanosa, dok se u njegovj lirici oseća „revolucionarni patos kao vraćanje duga revolucionarnoj mladosti“.¹⁷ Na tematsko-motivskome planu Minić izdvaja četiri ključne tematske cjeline u Vešovićevoj poeziji, za koju veli da ima izrazito humanistički karakter: revoluciju kao istorijsko ishodište socijalne pravde, zavičaj kao izvor ljubavi i lirike, bol kao vrhovno načelo svake poetike i slobodu kao preduslov svakoga stvaranja. I u završnome ogledu posvećenom poeziji u ovoj knjizi, „Magija lirskih metamorfoza“, Minić nudi cjelovit osvrt na poetski opus jednoga autora, u ovome slučaju Žarka Đurovića, na primjeru njegovih poema. Izdvajajući dominantne motive Đurovićeve lirike, poput motiva noći, mraka, tišine i muka, nemira, smrti ptice i šume, Minić primjećuje da osnovna misaona dominantna

---

¹⁷ Isto, str. 49.

u ovoj poeziji, „ideja o izgubljenom mitu i spokojstvu čovjekovom, predstavlja poetsko-misaono jezgro pjesnikove zamišljenosti nad sudbinom ljudskog bića.“¹⁸

Nakon bloka posvećenoga liričarima slijedi ogled o pripovjedačkom djelu Nikole Lopičića, „Tvorac jedinstvene književne antropologije“. Skicirajući tematsko-sadržajne i formalne vrijednosti Lopičićeve proze, Minić donosi pouzdan i danas već kritički verifikovan sud: „Lopičić je komponovao svoje priče sa pjesničkim zanosom ostavljajući uvijek za kraj efektanu etičku i misaonu poentu koja veoma snažno vraća pažnju čitaoca na sve što je u priči rečeno ili samo nagoviješteno. (...) Sa takvim umjetničkim majstorstvom napisana su samo najbolja djela naše literature. (...) Lopičićevo književno djelo je jedinstvena literarna studija crnogorskog čovjeka iz prvih decenija ovoga vijeka.“¹⁹

Ogled „Razvojne odlike pripovjedačke proze“ posvećen je pripovjedačkoj prozi Mihaila Lalića. Neuporedivo češće prisutan u kritičkoj literaturi kao romanopisac, Lalić je ovim Minićevim radom dobio i adekvatnu ocjenu kao pripovjedač. Pažljivo rekonstruišući na jezičko-stilskom, motivsko-sadržajnom i strukturnom planu karakteristike Lalićeva pripovjednog opusa, objedinjenog knjigama *Prvi snijeg*, *Izvidnica* i *Posljednje brdo*, koje čine različite etape njegova pripovjednog stasavanja, Minić ukazuje na to da Lalićeva pripovjedna proza predstavlja osnovu njegove romansijerske epopeje. Ovim ogledom Minić nije iscrpio istraživačka interesovanja kad je riječ o djelu Mihaila Lalića. Naime, dugo je radio na doktorskoj disertaciji *Prozno stvaralaštvo Mihaila Lalića – razvoj, struktura, poetika*, no taj svoj rad nije stigao okončati.²⁰ Laliću se ipak odužio

¹⁸ Isto, str. 60–61.

¹⁹ Isto, str. 69.

²⁰ Kosta Dimitrijević, *Životne ispovesti*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2001. str. 124.

studijom „Geneza djela Mihaila Lalića“²¹ i hrestomatskim izborom *Kritičari o Mihailu Laliću*, objavljenom povodom sedamdeset godina od rođenja pisca.²²

Završni ogled u knjizi *Pisci i koncepcije*, ujedno i najobimniji tekst u njoj, nosi naslov „Klasični crnogorski pisci u književnoj kritici Milorada Stojovića“. Polazna premisa ogleda je da je Stojović savremenoj crnogorskoj književnosti pristupio kao istoričar i antologičar, te kao esejista i kritičar, pa Minić posvećuje pažnju svim aspektima Stojovićeva bavljenja crnogorskim književnim nasljeđem. Stojovićeva knjiga *Nadmoć ljudskosti*, kao i antologije crnogorske proze i poezije krajem 60-ih i početkom 70-ih godina XX vijeka označile su prekretnicu u sagledavanju i vrednovanju ukupne crnogorske književnosti, pa Minić ogled zaključuje riječima: „Kritička misao Milorada Stojovića, široko oslonjena na literarno iskustvo starijih i novijih crnogorskih pisaca u svojim osnovnim etičkim pretpostavkama i estetskim opredjeljenjima, pledira za društvenu funkciju književnosti, nikada ne zanemarujući ni ona njena artistska svojstva koja su plod autentične stvaralačke spontanosti. Dejstvo njegove kritičke refleksije nije suženo na jedan region, na jedan književni period, ni na autarhično zatvaranje jedne kulturne sfere prema uticajima spolja. Razvijajući dalje svoju naznačenu kritičku koncepciju, on prije svega ima u vidu proširenje njenih duhovnih i materijalnih pretpostavki u crnogorskoj literaturi, a onda njeno dograđivanje na komparativnoj osnovi sučeljavanja sa literaturama drugih naroda i sredina.“²³

O knjizi *Pisci i koncepcije* književni kritičar Ilija Pavićević je zapisao: „Očigledno je, naime, da je Minić želio i, rekli bismo,

---

²¹ Vojislav Minić, „Geneza djela Mihaila Lalića“, *Stvaranje*, br. 12, 1979, str. 1893–1902.

²² V. *Kritičari o Mihailu Laliću*, izabrao Vojislav Minić, Nolit, Beograd, 1984.

²³ Vojislav Minić, isto, str. 100.

uspio da u svojim esejističkim tekstovima, na sintetičan način, prikaže bitne karakteristike književnog stvaralaštva jednog broja pisaca koji svojim djelima konstituišu modernu crnogorsku književnost. Minić traga za osnovnim etičkim i estetičkim opredjeljenjima svojih pisaca, nastojeći, u stvari, da istakne elemente na osnovu kojih bi se mogla formulisati poetika svakog od njih.²⁴

O crnogorskim piscima druge polovine XX vijeka Minić je pisao u više prilika i nakon knjige *Pisci i koncepcije*, pa ćemo ovđe tek notirati neke od tih naslova: „U znaku novih poetika“,²⁵ „Lirika o čovjeku, čovjek u lirici“ (o poeziji Pavla Popovića),²⁶ „Od ‘Brijesta’ do ‘Gostiju’”. Smisao i značenje motivske strukture u pjesmama manjeg i srednjeg obima Mirka Banjevića“,²⁷ „Poetika pripovjedača“²⁸ (o pripovijetkama Radovana Zogovića) i dr.

Pored dvije knjige književnokritičkih ogleda, Minić je autor i dvije naučnoknjiževne monografije posvećene klasicima južnoslovenskih književnosti, Ivu Andriću²⁹ i Petru II Petroviću Njegošu.³⁰

---

²⁴ Ilija Pavičević, „O novijoj crnogorskoj književnosti (Vojislav Minić: *Pisci i koncepcije*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978)“, *Stvaranje*, br. 10, Titograd, 1979, str. 1614.

²⁵ Vojislav Minić, „U znaku novih poetika“, u: *Bliže i dalje od tradicije. Savremena crnogorska poezija*, Okrugli sto lista „Ovdje“ 15. februara 1980, Titograd, 1980, str. 87–91.

²⁶ Vojislav Minić, „Lirika o čovjeku, čovjek u lirici“, *Stvaranje*, br. 5, 1984, str. 685–693.

²⁷ Vojislav Minić, „Od ‘Brijesta’ do ‘Gostiju’”. Smisao i značenje motivske strukture u pjesmama manjeg i srednjeg obima Mirka Banjevića“, *Stvaranje*, br. 3, Titograd, 1985, str. 365–373.

²⁸ Vojislav Minić, „Poetika pripovjedača“, *Stvaranje*, br. 3, Titograd, 1986, str. 346–358.

²⁹ Vojislav Minić, *Poetika Proklete avlije*, Pobjeda, Titograd, 1976.

³⁰ Vojislav Minić, *Poetika Gorskog vijenca*, Univerzitetska riječ, Nikšić,

Monografija o Njegoševu *Gorskom vijencu* komponovana je iz osam cjelina, „Naslovna cjelina poetskih ideja“, „Anticipacija poetskih događaja pomoću znakova i simbola“, „Misaona geneza poetskih znakova“, „Poetska svojstva krucijalnih simbola“, „Ciklični razvoj poetskih cjelina“, „Poetska svojstva događaja i zbivanja“, „Poetski integritet prostora“ i „Poetske komponente vremena“. Kako se iz samih naslova vidi, Minićeva studija usmjerena je na analizu idejno-estetskih pretpostavki Njegoševe poetike i osvjetljava, na metodološki posve osoben način objedinjujući unutrašnji i spoljašnji pristup tekstu, brojna pitanja vezana za poetiku najpoznatijega Njegoševa djela: sazrijevanje ideje kroz prizmu varijanti naslova, simbole i poetske znakove te tematsko-motivske, prostorno-vremenske, kompozicione i druge probleme. Sasvim je osobeno i Minićevo žanrovsko određenje *Gorskoga vijenca* kao epskoga vijenca, koji je analogan lirskome sonetnome vijencu, a na tom je tragu i njegova analiza tematsko-motivskih i poetsko-misaonih krugova u spjevu, koji su, Minićevom terminologijom rečeno, organizovani u formi vijenca. *Gorski vijenac* je, zapravo, u Minićevoj interpretaciji, komponovan od niza ciklusa, koje razmatra kao mikro cjeline ali i kao segmente makrocjeline, što tvore specifičnu formu vijenca. Takva epska forma omogućila je Njegošu da „obuhvati i poveže u cjelinu skoro sve važnije vidove običaja i narodnoga života crnogorskoga naroda.“³¹ Na idejnome planu, pak, prema Minićevim uvidima, riječ je o djelu snažne humane potke, sintezi koja ostvaruje najviši oblik poetskoga transponovanja epohe, izvan obrazaca ideološki motivisane fabule, usmjerenoga na opstanak i odbranu slobode jednoga naroda. Minićevim riječima: „Njegoš je (...) pristupio

---

1988. Studije koje su kao poglavlja objavljene u okviru ove knjige prethodno su tokom 1982. godine publikovane u časopisu *Stvaranje*.

³¹ Vojislav Minić, *Poetika Gorskog vijenca*, Univerzitetska riječ, Nikšić, 1988, str. 19.

stvaranju spjeva o borbi crnogorskog naroda za svoj nacionalni identitet, za duhovni i moralni integritet svoga bića i za svoju dalju egzistenciju u vremenu i prostoru, u istoriji, koja je oduvijek za Crnogorce značila filozofiju življenja, a ne mrtvu priču o prošlosti (...). Trebalo je u spjevu obuhvatiti i poetski izraziti upravo tu duhovnu stranu crnogorskog narodnog bića, jer je ona druga, fizička realnost, bila sva sazdana od egzistencijalne tjeskobe i materijalne stiske, pa nije ni mogla da pruži neku širu osnovu za velika stvaralačka nadahnuća i istorijska pregnuća u zatečenoj situaciji nacionalnog okruženja i snažnih unutarnjih tendencija plemenske nesloge.“³² Minićeva knjiga obiluje preciznim analitičkim zapažanjima i inovativnim tumačenjima pojedinih čvorišnih problema *Gorskoga vijenca*, no njena idejno-estetska orijentacija povremeno je odvodi u zonu idealizacije u ocjeni poetske forme i izraza i udaljava od usmjerenosti na sam tekst i njegove žanrovske, tipološke i poetičke osobine. Insistiranjem na epskome vijencu kao formi, gubi se iz vida u osnovi dramska struktura Njegoševa djela, a pojedina objašnjenja vezana za semantiku riječi ili značenja nekih simbola i znamenja na granici su interpretativnoga učitavanja. No ove načelne primjedbe ne umanjuju hermeneutičku vrijednost Minićeve monografije kojoj nesumnjivo pripada vidno mjesto u krugu idejno-estetskih studija o najpoznatijemu Njegoševu djelu.

O Minićevu književnonaučnome postupku relevantan sud izrekao je autor koji mu je po temeljnim kritičkim opredjeljenjima veoma blizak, književni istoričar Milorad Stojović: „Miniću je prije svega stalo do afirmacije onih vrijednosti koje stvaralaštvo jednoga pisca čine osobenim i trajno aktuelnim. On zanemaruje ‘efemerne artistske efekte koji lako zavaraju neiskusne istraživače, zbog kojih su mnoga kritičarska pera bila nagrižena rđom prije vremena’. Najviše se

---

³² Isto, str. 38.

zadržava na analizi društveno-istorijske uslovljenosti djela, na međusobnoj zavisnosti i prožimanju etičkih i estetskih dimenzija u literaturi. Interpretirajući sadržajne i druge vrijednosti, Minić ukazuje na prirodno prožimanje literature i stvarnosti, motiva i izraza, na odnos pisca prema životu i svijetu. (...) Minić, očigledno, ima ošćećanje za novo i autentično u literaturi. On sa entuzijazmom ukazuje na stvaralačke rezultate, ali isto tako zna da krsti pravim imenom slabosti u djelu koje kritički prosuđuje.“³³

S tri knjige posvećene crnogorskoj književnosti i većim brojem tekstova koji su ostali raštrkani po književnoj periodici, Vojislav Minić pozicionirao se kao autor širokoga spektra književnonaučnih interesovanja i osobenoga pristupa tumačenju književnoga teksta. Njegovi se radovi okvirno mogu podijeliti u tri cjeline: prvoj cjelini pripadaju ogledi, s elementima književnokritičke prosudbe i književnoistorijske sintetičnosti, posvećeni savremenim autorima čije je djelo u vrijeme nastanka ogleda još uvijek bilo nezaokruženo, drugu cjelinu čine enciklopedijski koncipirane književnoistorijske skice o piscima koji su se pojavili ili afirmisali između dva svjetska rata ili neposredno po okončanju Drugoga svjetskog rata, dok trećoj cjelini pripadaju eseji o pojedinim idejno-estetskim problemima Njegoševa *Gorskog vijenca*, objedinjeni u monografiji *Poetika Gorskoga vijenca*. Tim se svojim radovima Vojislav Minić naučno meritorno i stvaralački posvećeno uključio u proces „savremene obnove klasičnih vrijednosti crnogorske poezije i kulture.“

---

³³ Milorad Stojović, *Književne teme*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2015, str. 292.

Bibliografija:

- Dapčević, Gojko, *Čun u svemiru*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978.
- Dimitrijević, Kosta, *Životne ispovesti*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2001.
- Đurović, Miroslav, „Istraživanje etike i poetike (Vojislav Minić: Od etike do poetike, „Grafički zavod“, Titograd, 1973)“, *Stvaranje*, br. 4, Titograd, 1974, str. 532–539.
- *Kritičari o Mihailu Laliću*, izabrao Vojislav Minić, Nolit, Beograd, 1984.
- Minić, Vojislav, „Geneza djela Mihaila Lalića“, *Stvaranje*, br. 12, 1979, str. 1893–1902.
- Minić, Vojislav, „Lirika o čovjeku, čovjek u lirici“, *Stvaranje*, br. 5, 1984, str. 685–693.
- Minić, Vojislav, „Od ‘Brijesta’ do ‘Gostiju’“. Smisao i značenje motivske strukture u pjesmama manjeg i srednjeg obima Mirka Banjevića“, *Stvaranje*, br. 3, Titograd, 1985, str. 365–373.
- Minić, Vojislav, „Poetika pripovjedača“, *Stvaranje*, br. 3, Titograd, 1986, str. 346–358.
- Minić, Vojislav, „U znaku novih poetika“, u: *Bliže i dalje od tradicije. Savremena crnogorska poezija*, Okrugli sto lista „Ovdje“ 15. februara 1980, Titograd, 1980, str. 87–91.
- Minić, Vojislav, *Od etike do poetike*, Grafički zavod, Titograd, 1973.
- Minić, Vojislav, *Pisci i koncepcije. Eseji o crnogorskoj modernoj književnosti*, NIO Pobjeda, Titograd, 1978.
- Minić, Vojislav, *Poetika Gorskog vijenca*, Univerzitetska riječ, Nikšić, 1988.
- Minić, Vojislav, *Poetika Proklete avlije*, Pobjeda, Titograd, 1976.
- Pavićević, Ilija, „O novijoj crnogorskoj književnosti (Vojislav Minić: Pisci i koncepcije, NIO Pobjeda, Titograd, 1978)“, *Stvaranje*, br. 10, Titograd, 1979, str. 1614–1617.

-
- Racković, Nikola, *Leksikon crnogorske kulture*, DOB, Podgorica, 2009.
  - Stojović, Milorad, *Književne teme*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2015.
  - Stojović, Milorad, *Pisali su mi*, Izabrana djela, tom II, CID, Podgorica, 2012.
  - Šćepanović, Blažo, *Ljubavlju izmjereno vrijeme*, Grafički zavod, Titograd, 1973.